

Zbornik sudske prakse

PRESUDA SUDA (treće vijeće)

9. listopada 2014.*

„Prethodni postupak – Hitni prethodni postupak – Pravosudna suradnja u građanskim stvarima – Nadležnost, priznavanje i izvršenje odluka u bračnim stvarima i stvarima koje se odnose na roditeljsku odgovornost – Uredba (EZ) br. 2201/2003 – Nezakonito zadržavanje – Uobičajeno boravište djeteta“

U predmetu C-376/14 PPU,

povodom zahtjeva za prethodnu odluku na temelju članka 267. UFEU-a, koji je uputio Supreme Court (Irska), odlukom od 31. srpnja 2014., koju je Sud zaprimio 7. kolovoza 2014., u postupku

C.

protiv

M.,

SUD (treće vijeće),

u sastavu: M. Ilešić, predsjednik vijeća, A. Ó Caoimh, C. Toader, E. Jarašiūnas (izvjestitelj) i C. G. Fernlund, suci,

nezavisni odvjetnik: M. Szpunar,

tajnik: L. Hewlett, glavna administratorica,

uzimajući u obzir zahtjev suda koji je uputio zahtjev od 31. srpnja 2014., koji je Sud zaprimio 7. kolovoza 2014., da se o zahtjevu za prethodnu odluku odluči u hitnom postupku u skladu s člankom 107. Poslovnika Suda,

uzimajući u obzir odluku trećeg vijeća od 14. kolovoza 2014. da usvoji navedeni zahtjev,

uzimajući u obzir pisani postupak i nakon rasprave održane 22. rujna 2014.,

uzimajući u obzir očitovanja koja su podnijeli:

- za C., C. Walsh, *solicitor*, R. Costello, *BL*, i D. Browne, *SC*,
- za M., C. Fitzgerald, *SC*, i K. Kelly, *BL*,
- za francusku vladu, F. Gloaguen i F.-X. Bréchet, u svojstvu agenata,
- za Europsku komisiju, L. Flynn i M. Wilderspin, u svojstvu agenata,

* Jezik postupka: engleski

saslušavši nezavisnog odvjetnika,
donosi sljedeću

Presudu

- 1 Zahtjev za prethodnu odluku odnosi se na tumačenje Uredbe Vijeća (EZ) br. 2201/2003 od 27. studenoga 2003. o nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u bračnim sporovima i u stvarima povezanim s roditeljskom odgovornošću, kojom se stavlja izvan snage Uredba (EZ) br. 1347/2000 (SL L 338, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 6., str. 243.; u daljnjem tekstu: Uredba).
- 2 Zahtjev je upućen u okviru spora između C. i M. u vezi s povratkom u Francusku njihovog maloljetnog djeteta koje se nalazi u Irskoj sa svojom majkom.

Pravni okvir

Haška konvencija iz 1980.

- 3 Članak 1. Konvencije o građanskopravnim aspektima međunarodne otmice djece, zaključene 25. listopada 1980. u Haagu (*Recueil des traités des Nations unies*, sv. 1343, br. 22514, u daljnjem tekstu: Haška konvencija iz 1980.), određuje:

„Ciljevi ove konvencije jesu:

- a) osigurati što hitniji povratak djece nezakonito odvedene ili zadržane u nekoj državi ugovornici;
[...]

- 4 Članak 3. navedene konvencije određuje:

„Odvođenje ili zadržavanje djeteta smatrat će se nezakonitim:

- a) ako predstavlja povredu prava na brigu što ga je dobila osoba, institucija ili bilo koje drugo tijelo, kolektivno ili pojedinačno, po zakonu države u kojoj je dijete bilo stalno nastanjeno prije odvođenja ili zadržavanja;
- b) ako su se u vrijeme odvođenja ili zadržavanja ta prava ostvarivala kolektivno ili pojedinačno, ili bi se bila ostvarivala da nije došlo do odvođenja ili zadržavanja.

Prava na brigu spomenuta u točki a) stava 1. mogu se steći, prije svega, provedbom zakona ili na temelju sudske ili upravne odluke, ili na temelju sporazuma koji ima pravni učinak po pravu dotične države.“

- 5 Članak 12. navedene konvencije određuje:

„Ako je dijete nezakonito odvedeno ili zadržano u smislu člana 3., a na dan početka postupka pred sudskim ili upravnim organom države ugovornice u kojoj se dijete nalazi proteklo je manje od jedne godine od dana nezakonitog odvođenja ili zadržavanja, dotični nadležni organ naredit će hitan povratak djeteta.

[...]

6 Članak 19. Haške konvencije iz 1980. glasi:

„Odluka na temelju ove konvencije u vezi s povratkom djeteta neće se smatrati meritornom odlukom bilo o kojem pitanju u vezi s pravom na brigu.“

Pravo Unije

7 Uvodna izjava 12. Uredbe određuje:

„Nadležnost u predmetima povezanim s roditeljskom odgovornošću, utvrđena ovom Uredbom, temelji se u svjetlu zaštite interesa djeteta, posebno na kriteriju blizine. [...]“

8 Prema članku 2. Uredbe:

„U svrhe ove Uredbe:

[...]

7. izraz ‚roditeljska odgovornost‘ označava prava i obveze koje se odnose na dijete ili njegovu imovinu, koja su sudskom odlukom dodijeljena fizičkoj ili pravnoj osobi, primjenom prava ili sporazumom s pravnim učinkom. Ovaj izraz uključuje i prava roditeljske skrbi i odgoja djeteta te prava na kontakt s djetetom;

8. izraz ‚nositelj roditeljske odgovornosti‘ označava svaku osobu koja ima roditeljsku odgovornost prema djetetu;

9. izraz ‚pravo na skrb‘ uključuje prava i obveze koji se odnose na roditeljsku skrb nad djetetom, a posebno na pravo određivanja djetetova boravišta;

[...]

11. izraz ‚nezakonito odvođenje ili zadržavanje‘ označava odvođenje ili zadržavanje djeteta ako:

(a) je riječ o kršenju prava na skrb stečenog sudskom odlukom ili primjenom prava ili sporazumom s pravnim učinkom u skladu s pravom države članice u kojoj je dijete imalo uobičajeno boravište neposredno prije njegova odvođenja ili zadržavanja

i

(b) pod uvjetom da su, u trenutku odvođenja ili zadržavanja, prava na skrb bila izvršavana, bilo zajednički ili samostalno, ili bi bila izvršavana, ali u svrhe odvođenja ili zadržavanja. Smatra se da se pravo na skrb zajednički koristi kada, u skladu sa sudskom odlukom ili primjenom prava, jedan nositelj roditeljske odgovornosti ne može odlučivati o djetetovu boravištu bez pristanka drugog nositelja roditeljske odgovornosti.“

9 Poglavlje II. Uredbe sadrži pravila o nadležnosti te u odjeljku 1., u kojem se nalaze članci 3. do 7., sadrži pravila o nadležnosti u slučajevima razvoda, zakonske rastave i poništaja braka, u odjeljku 2., u kojem se nalaze članci 8. do 15., sadrži pravila o nadležnosti kod roditeljske odgovornosti te u odjeljku 3., u kojem se nalaze članci 16. do 20., zajedničke odredbe.

10 Članak 8. Uredbe, naslovljen „Opća nadležnost“, određuje:

„1. Sudovi države članice nadležni su u stvarima povezanim s roditeljskom odgovornošću prema djetetu koje ima uobičajeno boravište u državi članici u trenutku pokretanja postupka.

2. Stavak 1. podložan je primjeni odredaba članka 9., 10. i 12.“

11 Članak 9. Uredbe, naslovljen „Ustaljivanje nadležnosti prema djetetovom prethodnom uobičajenom boravištu“, u stavku 1. određuje:

„Ako se dijete zakonito preseli iz jedne u drugu državu članicu i tamo dobije novo uobičajeno boravište, sudovi države članice djetetova prethodnog uobičajenog boravišta, iznimno od primjene članka 8., zadržavaju nadležnost i tijekom tromjesečnog razdoblja od preseljenja, u svrhe izmjene sudske odluke o pravu na kontakt donesene u toj državi članici prije djetetova preseljenja, ako nositelj prava na kontakt s djetetom, na temelju sudske odluke o pravu na kontakt, i dalje ima svoje uobičajeno boravište u državi članici prethodnog djetetova uobičajenog boravišta.“

12 Članak 10. Uredbe, naslovljen „Nadležnost u slučajevima otmice djeteta“, određuje da u slučaju nezakonitog odvođenja ili zadržavanja djeteta sudovi države članice u kojoj je dijete imalo uobičajeno boravište neposredno prije nezakonitog odvođenja ili zadržavanja zadržavaju svoju nadležnost, osim ako su ispunjeni određeni u njemu navedeni uvjeti.

13 Članak 11. Uredbe, naslovljen „Predaja djeteta“, u stavku 1. određuje:

„Ako osoba, ustanova ili tijelo koje ima pravo na skrb od nadležnih tijela u državi članici zatraži donošenje sudske odluke na temelju Haaške konvencije od 25. listopada 1980. o građanskim aspektima međunarodne otmice djece (dalje u tekstu: „Haaška konvencija iz 1980.“), kako bi postiglo predaju djeteta koje je nezakonito odvedeno ili zadržano u državi članici koja nije država članica u kojoj je dijete imalo uobičajeno boravište neposredno prije njegova nezakonitog odvođenja ili zadržavanja, primjenjuju se stavci 2. do 8.“

14 Sukladno članku 12. Uredbe, naslovljenom „Prorogacija nadležnosti“:

„1. Sudovi države članice, nadležni prema odredbama članka 3. za rješavanje zahtjeva za razvod, zakonsku rastavu ili poništaj braka, nadležni su i za sve predmete koji se odnose na roditeljsku odgovornost povezanu s takvim zahtjevom ako

(a) barem jedan od bračnih drugova ima roditeljsku odgovornost prema djetetu

i

(b) ako su bračni drugovi i nositelji roditeljske odgovornosti izričito ili na neki drugi nedvosmisleni način prihvatili nadležnost sudova u trenutku pokretanja postupka pred sudom te ako je to u interesu djeteta.

2. Nadležnost dodijeljena u stavku 1. prestaje kada:

(a) sudska odluka kojom se dopušta ili odbija razvod, zakonska rastava ili poništaj braka postane pravomoćna;

(b) u onim predmetima u kojima je postupak koji se odnosi na roditeljsku odgovornost na dan iz točke (a) još u tijeku, sudska odluka u tome postupku postane pravomoćna;

(c) postupak iz točaka (a) i (b) bude završen zbog nekog drugog razloga.

3. Sudovi države članice nadležni su za roditeljsku odgovornost u postupcima, osim onih iz stavka 1., ako:

(a) postoji bitna veza djeteta i te države članice, posebno zbog činjenice da jedan od nositelja roditeljske odgovornosti ima uobičajeno boravište u toj državi članici ili da je dijete državljanin te države članice

i

(b) su nadležnost sudova izričito ili na neki drugi nedvosmisleni način prihvatile sve stranke u postupku u trenutku pokretanja postupka pred sudom, a to je i u interesu djeteta.

[...]“

15 Članak 19. Uredbe, naslovljen „Litispendingija i paralelni postupci“, određuje:

„1. Ako je postupak koji se odnosi na razvod, zakonsku rastavu ili poništaj braka između istih stranaka pokrenut pred sudovima različitih država članica, sud pred kojim je postupak započeo kasnije s njim zastaje, po službenoj dužnosti, dok se ne utvrdi nadležnost suda pred kojim je postupak započeo ranije.

2. Ako je postupak koji se odnosi na roditeljsku odgovornost u vezi s istim djetetom i o istom predmetu pokrenut pred sudovima različitih država članica, sud pred kojim je postupak započeo kasnije s njim zastaje, po službenoj dužnosti, dok se ne utvrdi nadležnost suda pred kojim je postupak započeo ranije.

[...]“

16 Poglavlje III. Uredbe sadrži pravila koja se odnose na priznavanje odluka donesenih u jednoj državi članici u drugim državama članicama te izvršenje tih odluka. Članak 24. Uredbe, naslovljen „Zabrana preispitivanja nadležnosti suda podrijetla“, koji se nalazi u odjeljku 1. navedenog poglavlja koje se odnosi na priznavanje, određuje:

„Nadležnost suda države članice podrijetla ne može se preispitivati. Ispitivanje javnog reda iz članka 22. stavka (a) i članka 23. stavka (a) ne može se primjenjivati na propise koji se odnose na nadležnost iz članka 3. do 14.“

17 Članak 28. Uredbe, koji se nalazi u odjeljku 2. poglavlja III. koji uređuje zahtjev za izdavanje potvrde izvršivosti, u stavku 1. određuje:

„Sudska odluka o izvršavanju roditeljske odgovornosti nad djetetom, koja je donesena u državi članici i koja je u toj državi članici postala izvršiva te je dostavljena, izvršiva je i u drugoj državi članici ako je u toj državi članici, na zahtjev bilo koje zainteresirane stranke, proglašena izvršivom.“

Irsko pravo

18 Iz zahtjeva za prethodnu odluku proizlazi da Zakon iz 1991. o otmici djece i izvršenju odluka u predmetima skrbi (Child Abduction and Enforcement of Custody Orders Act 1991), u verziji koja se primjenjuje na činjenice iz glavnog postupka (u daljnjem tekstu: Zakon iz 1991. o otmici djece i izvršenju odluka u predmetima skrbi), u irsko pravo ugrađuje Hašku konvenciju iz 1980. Navedeni je zakon izmijenjen Uredbom iz 2005. o Europskim zajednicama (presude u bračnim sporovima i u stvarima povezanim s roditeljskom odgovornošću) [European Communities (Judgments in

Matrimonial Matters and Matters of Parental Responsibility) Regulations 2005] kako bi se u predmetima koji potpadaju pod Hašku konvenciju iz 1980., a koji uključuju države članice, uzimao u obzir tekst Uredbe.

Glavni postupak i prethodna pitanja

- 19 C., francuski državljanin, i M., britanska državljanka, vjenčali su se u Francuskoj 24. svibnja 2008. U braku je, također u Francuskoj, 14. srpnja 2008. rođeno njihovo dijete. Budući da su se odnosi između roditelja ubrzo pogoršali, M. je 17. studenoga 2008. podnijela zahtjev za razvod. Nakon toga, i otac i majka su u Francuskoj pokrenuli nekoliko postupaka u vezi s djetetom, i prije i poslije donošenja odluke o razvodu i pokretanja postupka pred High Courtom (Irska) od strane oca, kojim se traži predaja djeteta u Francusku. Za odgovor na pitanja suda koji je uputio zahtjev relevantne su samo odluka o razvodu i kasnije činjenice i postupci.

Odluka o razvodu, naknadne činjenice i sudski postupci

- 20 Tribunal de grande instance d'Angoulême (Francuska) je presudom od 2. travnja 2012. (u daljnjem tekstu: presuda od 2. travnja 2012.) proglasio razvod braka zbog podijeljene krivnje bračnih drugova. Tom su presudom učinci razvoda utvrđeni na dan 7. travnja 2009., odnosno utvrđeno je da će roditeljsku skrb nad djetetom roditelji izvršavati zajedno, određeno je uobičajeno boravište djeteta kod majke počevši od 2. srpnja 2012. te je uređeno pravo na kontakt i smještaj u korist oca u slučaju neslaganja između stranaka, pri čemu je različito uređena situacija u kojoj majka ima boravište u Francuskoj i situacija u kojoj napusti Francusku i preseli se u Irsku. Presudom je precizirano da je majka ovlaštena „nastaniti se u Irskoj“ te je u izreci napomenuto da su „odredbe koje se odnose na dijete samostalno izvršne na temelju zakona“.
- 21 Dana 23. travnja 2012. C. je podnio žalbu protiv navedene presude, koja je bila ograničena na mjere koje se odnose na dijete i na dio kojim mu se nalaže isplata određenog iznosa M. kao predujma njezinog dijela bračne stečevine. Dana 5. srpnja 2012. prvi predsjednik Cour d'appel de Bordeaux (Francuska) odbio je zahtjev za odgodu privremenog izvršenja navedene presude.
- 22 Dana 12. srpnja 2012. M. se s djetetom odselila u Irsku, u kojoj oni otad i borave. Prema zahtjevu za prethodnu odluku M. je prekršila odredbe presude od 2. travnja 2012. koje se odnose na očevo pravo na kontakt i smještaj.
- 23 Presudom od 5. ožujka 2013. Cour d'appel de Bordeaux je stavio izvan snage presudu od 2. travnja 2012. u dijelu koji se odnosi na odredbe o boravištu djeteta, pravu na kontakt i smještaj te isplati predujma za pripadajući dio stečevine. Njome je boravište djeteta utvrđeno na adresi oca te je utvrđeno pravo na kontakt i smještaj u korist majke.
- 24 Dana 31. ožujka 2013. C. je – pozivajući se na činjenicu da M. odbija predati dijete – sucu za obiteljske predmete pri Tribunal de grande instance de Niort (Francuska) podnio zahtjev da se roditeljska skrb dodijeli isključivo njemu, da se povrat djeteta u njegov dom naloži pod prijetnjom periodične novčane kazne i da se zabrani odlazak djeteta s francuskog teritorija bez očeve suglasnosti. Dana 10. srpnja 2013. sudac za obiteljske predmete pri Tribunal de grande instance de Niort usvojio je zahtjeve C.-a.
- 25 Dana 18. prosinca 2013. C. je od High Courta, temeljem članka 28. Uredbe, zahtijevao proglašenje presude od 5. ožujka 2013. koju je donio Cour d'appel de Bordeaux izvršivom. Taj je zahtjev usvojen, ali je M. – koja je 7. siječnja 2014. podnijela izvanredni pravni lijek protiv te presude, koji je trenutačno na rješavanju kod Cour de cassation (Francuska) – 9. svibnja 2014. od High Courta zatražila odgodu izvršenja.

Presuda High Courta i zahtjev za prethodnu odluku

- 26 Dana 29. svibnja 2013. C. se obratio High Courtu kako bi ishodio – sukladno članku 12. Haške konvencije iz 1980., člancima 10. i 11. Uredbe i Zakonu iz 1991. o otmici djece i izvršenju odluka u predmetima skrbi – predaju djeteta u Francusku i utvrđenje da je majka nezakonito zadržala dijete u Irskoj.
- 27 Presudom od 13. kolovoza 2013. High Court je odbio navedene zahtjeve, u osnovi ističući da je odvođenje djeteta u Irsku bilo zakonito s obzirom na to da je do njega došlo na osnovi presude francuskog suda kojom se takvo odvođenje odobrava, da je zahtjev za odgodu privremenog izvršenja presude od 2. travnja 2012. odbijen, da je ta presuda konačna – a nije riječ ni o rješenju o privremenoj mjeri ni o vremenski ograničenoj ili privremenoj odluci – i da ona nije ni izmijenjena ni stavljena izvan snage u žalbenom postupku u roku od tri mjeseca navedenom u članku 9. Uredbe. High Court je iz navedenoga izveo zaključak da podnošenje žalbe protiv navedene presude od strane C.-a nije učinilo uobičajeno boravište djeteta samo uvjetnim i da rješenje spora koji se pred njim vodi u bitnome ovisi o činjeničnoj ocjeni, pri čemu se ništa u pojmu „uobičajenog boravišta“ ne protivi tome da ono bude promijenjeno jer uostalom i sama Uredba predviđa slučaj kada do takve promjene dođe prije promjene nadležnosti. U pogledu činjeničnih elemenata High Court smatra da je u konkretnom slučaju dijete imalo uobičajeno boravište u Irskoj od trenutka kada ga je njegova majka tamo dovela s namjerom da se tamo nastani.
- 28 C. je 10. listopada 2013. podnio žalbu protiv te presude, osobito ističući da činjenica da je odvođenje djeteta u Irsku bilo zakonito ne znači da je došlo do promjene njegovog uobičajenog boravišta, da zakonito odvođenje ne isključuje postojanje nezakonitog zadržavanja, da je presuda od 2. travnja 2012. bila samo privremeno – dakle vremenski ograničeno – izvršiva u razdoblju dok još nije bila riješena žalba podnesena protiv nje, da majka nije pred francuskim sudovima iznijela namjeru da skrb nad djetetom izvršava u Irskoj, da nikada nije osporila nadležnost francuskih sudova niti je istaknula da je došlo do promjene uobičajenog boravišta djeteta, da je jasna namjera francuskih sudova da zadrže nadležnost u pogledu prava na skrb, da su irski sudovi vezani odlukama francuskih sudova koji su prvi pokrenuli postupak i koji ostaju nadležni u pogledu skrbi te napokon da je High Court pogrešno protumačio članak 9. Uredbe.
- 29 U odgovoru M. osobito ističe da se uobičajeno boravište djeteta mora ispitivati uzimajući u obzir činjenice i da se ono u konkretnom slučaju promijenilo nakon preseljenja u Irsku, sukladno presudi od 2. travnja 2012., koja joj je dopuštala da samostalno odluči o mjestu boravka djeteta, tako da nije došlo ni do kakve povrede prava na skrb. Prema njezinom mišljenju, ni narav navedene presude ni protiv nje podnesena žalba ne sprečavaju takvu promjenu boravišta u praksi. Što se tiče pojma uobičajenog boravišta, poziva se na presude Suda A (C-523/07, EU:C:2009:225) i Mercredi (C-497/10 PPU, EU:C:2010:829).
- 30 Sud koji je uputio zahtjev iznosi da se u glavnom postupku javljaju pitanja tumačenja članka 2., 12., 19. i 24. Uredbe. Ističe da je postupak u smislu Uredbe prvo pokrenut pred francuskim sudovima, da su njihovu nadležnost u trenutku pokretanja postupka bezuvjetno prihvatila oba roditelja i da navedeni sudovi naglašavaju da su i nadalje nadležni u pogledu roditeljske odgovornosti unatoč boravku djeteta u Irskoj. Ako je to doista tako, majka je – prema njegovu mišljenju – nezakonito zadržala dijete počevši od prve povrede prava na kontakt i smještaj utvrđenog presudom od 2. travnja 2012. Stoga se sud koji je uputio zahtjev pita je li spomenuta nadležnost u svjetlu članka 12. stavka 2. točke (b) ili članka 12. stavka 3. točaka (a) i (b) Uredbe prestala postojati. Prema njegovu se mišljenju može primijeniti članak 19. stavak 2. Uredbe.

- 31 Sud koji je uputio zahtjev – pozivajući se na presude A (EU:C:2009:225) i Mercredi (EU:C:2010:829) – iznosi također da je pojam uobičajenog boravišta, koji Uredba ne definira, uvijek faktično pitanje te se osobito moraju uzeti u obzir uvjeti i razlozi boravka na području predmetne države članice. Stoga je potrebno razriješiti pitanje jesu li francuski sudovi i nadalje ostali nadležni ili su majka i dijete – u skladu s pravom Unije – bili ovlašteni premjestiti svoje uobičajeno boravište u Irsku.
- 32 U tim je okolnostima Supreme Court odlučio prekinuti postupak i uputiti Sudu sljedeća prethodna pitanja:
- „1. Protivi li se postojanje postupka o skrbi nad djetetom pred francuskim sudovima – u okolnostima kao što su one u ovom predmetu – zasnivanju uobičajenog boravišta djeteta u Irskoj?
 2. Zadržavaju li otac ili francuski sudovi i nadalje pravo na skrb nad djetetom, na način da je zadržavanje djeteta u Irskoj nezakonito?
 3. Imaju li irski sudovi pravo ispitivati uobičajeno boravište djeteta ako ono boravi u Irskoj od srpnja 2012., a u tom trenutku njegovim odvođenjem u Irsku nije prekršeno francusko pravo?“

O hitnosti postupka

- 33 Supreme Court je zahtijevao da se zahtjev za prethodnu odluku rješava u hitnom prethodnom postupku iz članka 107. Poslovnika Suda zato što se uvodnom izjavom 17. Uredbe određuje da bi se u slučajevima nezakonitog odvođenja ili zadržavanja djeteta predaja djeteta trebala postići bez odgađanja.
- 34 U tom pogledu treba utvrditi, kao prvo, da se zahtjev za prethodnu odluku odnosi na tumačenje uredbe koja je usvojena konkretno na temelju članka 61. točke (c) UEZ-a, koji je u međuvremenu postao članak 67. UFEU-a, a koji se nalazi u glavi V. trećeg dijela UFEU-a koja se odnosi na područje slobode, sigurnosti i pravde, tako da ovaj zahtjev za prethodnu odluku potpada u područje primjene hitnog prethodnog postupka definiranog u članku 107. Poslovnika.
- 35 Kao drugo, iako je roditeljska skrb nad djetetom presudom od 2. travnja 2012. dodijeljena obama roditeljima te iako je istom presudom ocu dodijeljeno pravo na kontakt i smještaj, a presudom Cour d'appel de Bordeaux od 5. ožujka 2013., kojom je djelomično stavljena izvan snage ranije navedena presuda, boravište djeteta utvrđeno na adresi oca, iz zahtjeva za prethodnu odluku proizlazi da je – otkad je dijete odvedeno u Irsku 12. srpnja 2012. – potonjem uskraćeno pravo na redovit kontakt sa svojim djetetom, koje danas ima šest godina. Budući da je zahtjev za prethodnu odluku upućen u okviru spora čiji je predmet zahtjev oca za predaju djeteta u Francusku te da su odgovori na upućena pitanja od odlučujuće važnosti za rješavanje tog spora, njegovo bi zakašnjenje rješavanje moglo naškoditi ponovnom uspostavljanju odnosa između djeteta i oca te – u slučaju predaje u Francusku – integraciji djeteta u novu obiteljsku i društvenu sredinu.
- 36 U tim je uvjetima treće vijeće Suda – na prijedlog suca izvjestitelja i nakon saslušanja nezavisnog odvjetnika – odlučilo uvažiti zahtjev suda koji je uputio zahtjev, kojim se traži da se zahtjev za prethodnu odluku rješava po hitnom postupku.

O prethodnim pitanjima

Relevantne odredbe Uredbe

- 37 Kao prvo treba primijetiti da nema nikakvog sukoba ili rizika od sukoba nadležnosti između francuskih i irskih sudova u glavnom postupku, tako da odredbe članaka 12. i 19. Uredbe, koje ističe sud koji je uputio zahtjev, nisu važne za rješavanje ovog predmeta.

- 38 Naime, nesporno je, s jedne strane, da je u vrijeme kada su pokrenuti postupci pred Tribunal de grande instance d'Angoulême i Cour d'appel de Bordeaux dijete imalo uobičajeno boravište u Francuskoj, tako da su – u skladu s člankom 8. Uredbe – ti sudovi bili nadležni odlučivati o odredbama koje se odnose na roditeljsku odgovornost.
- 39 S druge strane, treba utvrditi da je pred High Courtom 29. svibnja 2013. pokrenut postupak po zahtjevu za predaju djeteta u Francusku, na temelju članka 12. Haške konvencije iz 1980., članaka 10. i 11. Uredbe i Zakona iz 1991. o otmici djece i izvršenju odluka u predmetima skrbi.
- 40 Takva se radnja, koja za predmet ima predaju djeteta nezakonito odvedenog ili zadržanog u drugoj državi članici natrag u državu članicu podrijetla, ne odnosi na bit roditeljske odgovornosti te dakle nema ni isti predmet ni istu osnovu kao radnja koja za cilj ima odlučivanje o navedenoj odgovornosti (vidjeti presudu Purrucker, C-296/10, EU:C:2010:665, t. 68.). Usto, prema članku 19. Haške konvencije iz 1980., odluka o predaji djeteta donesena na temelju te konvencije ne smatra se meritornom odlukom o pravu na skrb. Stoga između takvih radnji ne može postojati litispendencija.
- 41 Treba dodati da se u glavnom predmetu ne primjenjuje ni članak 10. Uredbe, s obzirom na to da u njemu nije riječ o meritornim pitanjima u vezi s roditeljskom odgovornosti.
- 42 Kao drugo, mora se utvrditi da za rješavanje glavnog postupka nisu relevantne ni odredbe članka 9. Uredbe, na koji se High Court poziva u svojoj presudi od 13. kolovoza 2013. i koji se odnosi na ustaljivanje u određenom razdoblju nadležnosti sudova države članice djetetovog prethodnog uobičajenog boravišta u vezi s pravom na kontakt, kao ni odredbe članka 24. Uredbe, koje ističe sud koji je uputio zahtjev, i koji se nalazi u poglavlju III. odjeljka I. Uredbe, koji se odnosi na priznavanje odluka donesenih u državama članicama. Naime, kako proizlazi iz prethodnih utvrđenja, u glavnom se postupku ne javlja pitanje nadležnosti za odlučivanje o pravu na kontakt kao ni pitanje priznanja odluke francuskog suda u Irskoj.
- 43 Kao treće, treba istaknuti da jesu relevantne odredbe članka 2. točke 11. Uredbe – kojim se definira pojam „nezakonitog odvođenja ili zadržavanja djeteta“ – kao i članka 11. Uredbe, koji upotpunjuje odredbe Haške konvencije iz 1980. i koji se primjenjuje kada je – kao što je slučaj u glavnom predmetu – pred sudovima Europske unije temeljem Konvencije pokrenut postupak po zahtjevu za predaju u neku državu članicu djeteta koje je nezakonito odvedeno ili zadržano u drugoj državi članici.

Prvo i treće pitanje

- 44 Uvodno treba naglasiti da je u glavnom postupku dijete odvedeno iz Francuske u Irsku na zakonit način, nakon presude od 2. travnja 2012., kojom je uobičajeno boravište djeteta utvrđeno na adresi majke i kojom je majka ovlaštena „nastaniti se u Irskoj“. Ta presuda, kako je navela francuska vlada u odgovoru na zahtjev za pojašnjenja koji joj je uputio Sud kao i na raspravi, nije bila pravomoćna jer se na nju mogla podnijeti žalba, ali su njezine odredbe koje se odnose na dijete bile privremeno izvršne. Ta je presuda, protiv koje je žalba podnesena prije odvođenja djeteta u Irsku, stavljena presudom Cour d'appel de Bordeaux od 5. ožujka 2013. – gotovo osam mjeseci nakon odvođenja djeteta u Irsku – izvan snage, kojom je i boravište djeteta utvrđeno na adresi oca koji je ostao u Francuskoj. Ta je presuda – protiv koje je M. podnijela izvanredni pravni lijek – prema izjavama francuske vlade izvršna i pravomoćna jer u francuskom pravu izvanredni pravni lijekovi nemaju suspenzivni učinak.
- 45 Stoga, imajući u vidu razmatranja iznesena u točkama 37. do 43. ove presude, treba uzeti da sud koji je uputio zahtjev svojim prvim i trećim pitanjem ustvari pita treba li članak 2. točku 11. i članak 11. Uredbe tumačiti na način da je – u situaciji u kojoj je odvođenje djeteta poduzeto u skladu s privremeno izvršnom sudskom odlukom, koja je potom stavljena izvan snage sudskom odlukom kojom se boravište djeteta utvrđuje na adresi roditelja koji ostaje u državi članici podrijetla – sud

države članice u koju je dijete odvedeno, kojem je podnesen zahtjev za predaju djeteta dužan, pristupajući ocjeni svih okolnosti konkretnog slučaja, provjeriti je li dijete neposredno prije navodnog nezakonitog zadržavanja još uvijek imalo uobičajeno boravište u državi članici podrijetla.

- 46 U tom pogledu treba istaknuti da, sukladno definiciji nezakonitog odvođenja ili zadržavanja iz članka 2. točke 11. Uredbe, koja je formulirana izrazima vrlo sličnima onima iz članka 3. Haške konvencije iz 1980., do odvođenja ili zadržavanja – da bi se smatrali nezakonitima u smislu Uredbe – mora doći kršenjem prava na skrb stečenog sudskom odlukom ili primjenom prava ili sporazumom s pravnim učinkom u skladu s pravom države članice u kojoj je dijete imalo uobičajeno boravište neposredno prije njegova odvođenja ili zadržavanja.
- 47 Iz navedene definicije proizlazi da postojanje nezakonitog odvođenja ili zadržavanja u smislu članka 2. točke 11. Uredbe pretpostavlja da je dijete neposredno prije njegova odvođenja ili zadržavanja imalo uobičajeno boravište u državi članici podrijetla te da nezakonito odvođenje ili zadržavanje proizlazi iz povrede prava na skrb dodijeljenoga sukladno pravu te države članice.
- 48 Što se tiče članka 11. stavka 1. Uredbe, njime je određeno da se stavci 2. do 8. članka 11. primjenjuju ako osoba koja ima pravo na skrb od nadležnih tijela u državi članici zatraži donošenje sudske odluke na temelju Haške konvencije iz 1980., kako bi postigla predaju djeteta koje je nezakonito odvedeno ili zadržano „u državi članici koja nije država članica u kojoj je dijete imalo uobičajeno boravište neposredno prije njegova nezakonitog odvođenja ili zadržavanja“. Iz navedenoga slijedi da to nije slučaj ako dijete nije imalo uobičajeno boravište u državi članici podrijetla neposredno prije odvođenja ili zadržavanja.
- 49 Stoga i iz članka 2. točke 11. i iz članka 11. stavka 1. Uredbe proizlazi da se potonji članak može primijeniti radi usvajanja zahtjeva za predaju samo ako je dijete neposredno prije navodnog nezakonitog zadržavanja imalo uobičajeno boravište u državi članici podrijetla.
- 50 Kada je riječ o pojmu „uobičajenog boravišta“, Sud je već tumačeći članak 8. Uredbe u presudi A (EU:C:2009:225) i članke 8. i 10. Uredbe u presudi Mercredi (EU:C:2010:829) utvrdio da Uredba ne sadržava nikakvu definiciju tog pojma te je smatrao da njegov smisao i domašaj treba utvrditi osobito s obzirom na cilj naveden u uvodnoj izjavi 12. Uredbe, prema kojoj se njome utvrđena pravila o nadležnosti temelje na svrsi zaštite interesa djeteta, a posebno na kriteriju blizine (presude A, EU:C:2009:225, t. 31. i 35. te Mercredi, EU:C:2010:829, t. 44. i 46.).
- 51 U tim je presudama Sud presudio i da nacionalni sud prilikom utvrđivanja uobičajenog boravišta djeteta mora voditi računa o svim činjenicama svakoga konkretnog slučaja (presude A, EU:C:2009:225, t. 37. i 44. te Mercredi, EU:C:2010:829, t. 47. i 56.). Sud je u tom pogledu smatrao da, osim fizičke prisutnosti djeteta u nekoj državi članici, treba uzeti u obzir i druge faktore koji mogu uputiti na to da ta prisutnost nije vremenski ograničenoga ili povremenoga karaktera i da boravište djeteta ukazuje na određenu integraciju u društvenu i obiteljsku okolinu (presude A, EU:C:2009:225, t. 38. i 44. te Mercredi, EU:C:2010:829, t. 47., 49. i 56.).
- 52 Sud je pojasnio da se u tu svrhu osobito moraju uzeti u obzir trajanje, regularnost, uvjeti i razlozi boravka na području države članice i preseljenja obitelji u tu državu, državljanstvo djeteta, mjesto i okolnosti školovanja, jezična znanja te obiteljski i društveni odnosi djeteta u navedenoj državi (presude A, EU:C:2009:225, t. 39. i 44. te Mercredi, EU:C:2010:829, t. 48., 49. i 56.). Također je smatrao da namjera roditelja ili jednoga od roditelja da se s djetetom nastani u drugoj državi članici, koja je izražena stanovitim konkretnim mjerama kao što su stjecanje ili najam smještaja u toj državi članici, može predstavljati indiciju za premještanje uobičajenog boravišta djeteta (vidjeti presude A, EU:C:2009:225, t. 40. i 44. te Mercredi, EU:C:2010:829, t. 50.).

- 53 Usto, u točkama 51. do 56. presude Mercredi (EU:C:2010:829) Sud je presudio da trajanje boravka može služiti samo kao indicija u okviru procjene svih činjenica konkretnog slučaja te je pobliže naveo elemente koje treba osobito uzeti u obzir kada se radi o malom djetetu.
- 54 Pojam „uobičajenog boravišta“ djeteta koji se nalazi u članku 2. točki 11. i članku 11. Uredbe ne može imati drukčiji sadržaj od onog iznesenog u gore navedenim presudama u vezi s člancima 8. i 10. Uredbe. Stoga, iz razmatranja iznesenih u točkama 46. do 53. ove presude proizlazi da je na sudu države članice u koju je dijete odvedeno – i kojem je podnesen zahtjev za predaju koji se temelji na Haškoj konvenciji iz 1980. i članku 11. Uredbe – da provjeri je li dijete neposredno prije navodnog nezakonitog odvođenja ili zadržavanja imalo uobičajeno boravište u državi članici podrijetla, uzimajući pritom u obzir sve činjenice konkretnog slučaja u skladu s kriterijima za ocjenu iznesenima u spomenutim presudama.
- 55 Ispitujući osobito razloge boravka djeteta u državi članici u koju je odvedeno i namjeru roditelja koji ga je tamo odveo, važno je – u okolnostima kao što su one u glavnom postupku – voditi računa o činjenici da se sudska odluka kojom je dopušteno preseljenje mogla izvršiti privremeno i da je protiv nje podnesena žalba. Naime, navedeni elementi ne govore u prilog premještanju uobičajenog boravišta djeteta s obzirom na to da je navedena odluka imala samo privremeni karakter i da dotični roditelj u trenutku preseljenja nije mogao biti siguran da boravak u navedenoj državi članici neće biti samo privremen.
- 56 Imajući u vidu nužnost zaštite interesa djeteta, navedene elemente treba – u okviru procjene svih okolnosti konkretnog slučaja – staviti u odnos s drugim činjenicama koje mogu uputiti na određenu integraciju djeteta u društvenu i obiteljsku sredinu nakon odvođenja, poput onih navedenih u točki 52. ove presude, a osobito, vrijeme koje je proteklo između odvođenja i sudske odluke kojom se poništava prvostupanjska odluka i boravište djeteta utvrđuje na adresi roditelja koji je ostao u državi članici podrijetla. Naprotiv, vrijeme koje je proteklo od donošenja te odluke ni u kojem slučaju ne može biti uzeto u obzir.
- 57 Imajući sve navedeno u vidu, na prvo i treće pitanje valja odgovoriti tako da članak 2. točku 11. i članak 11. Uredbe treba tumačiti na način da je – u situaciji u kojoj je odvođenje djeteta poduzeto u skladu s privremeno izvršnom sudsom odlukom, koja je potom stavljena izvan snage sudsom odlukom kojom se boravište djeteta utvrđuje na adresi roditelja koji ostaje u državi članici podrijetla – sud države članice u koju je dijete odvedeno, kojem je podnesen zahtjev za predaju djeteta dužan, pristupajući procjeni svih okolnosti konkretnog slučaja, provjeriti je li dijete neposredno prije navodnog nezakonitog zadržavanja još uvijek imalo uobičajeno boravište u državi članici podrijetla. U okviru te procjene važno je voditi računa o činjenici da se sudska odluka kojom se odobrava odvođenje mogla izvršiti privremeno i da je protiv nje podnesena žalba.

Drugo pitanje

- 58 Dok francuska vlada i Komisija smatraju da je dopuštenost drugog pitanja dvojben, s obzirom na to da se odnosi na tumačenje Haške konvencije iz 1980., treba primijetiti da je – kako je istaknuo i nezavisni odvjetnik u točkama 54. do 57. svojeg stajališta – traženo tumačenje nužno za ujednačenu primjenu Uredbe i navedene Konvencije u Uniji te je relevantno za rješavanje glavnog postupka, a s obzirom na to da Uredba u nekim odredbama preuzima izraze Konvencije ili na njih upućuje (u tom smislu vidjeti presudu McB., C-400/10 PPU, EU:C:2010:582, t. 32. do 37.).
- 59 Što se tiče merituma, uvodno treba istaknuti, kao prvo, da je francuska vlada na raspravi navela da sud, prema francuskom pravu, ne može biti nositelj prava na skrb.

- 60 Kao drugo, u mjeri u kojoj se čini da sud koji je uputio zahtjev povezuje pitanje nadležnosti francuskih sudova da odlučuju o pravu na skrb djeteta i pitanje nezakonitosti zadržavanja, mora se primijetiti – kako je istaknuto i u točki 38. ove presude – da je Cour d'appel de Bordeaux bio nadležan temeljem članka 8. Uredbe kada je presudom od 5. ožujka 2013. utvrdio boravište djeteta na adresi oca. Međutim, ta činjenica nema nikakvog utjecaja na pitanje nezakonitosti zadržavanja djeteta u smislu Uredbe jer nezakonitost ne proizlazi iz sâme nadležnosti sudova države članice podrijetla, već – kako je utvrđeno i u točki 47. ove presude – iz povrede prava na skrb dodijeljenog u skladu s pravom države članice podrijetla.
- 61 Kao treće, treba naglasiti da članak 2. točka 11. Uredbe u definiciju izraza „nezakonito odvođenje ili zadržavanje” ne uključuje i povredu prava na kontakt i smještaj.
- 62 U tim okolnostima, treba uzeti da sud koji je uputio pitanje svojim drugim pitanjem u osnovi pita treba li Uredbu tumačiti na način da je – u slučaju kada je odvođenje djeteta poduzeto u skladu s privremeno izvršnom sudskom odlukom koja je naknadno stavljena izvan snage sudskom odlukom kojom se boravište djeteta utvrđuje na adresi roditelja koji ostaje u državi članici podrijetla – zadržavanje djeteta izvan te države članice nakon donošenja spomenute druge odluke nezakonito, tako da treba primijeniti članak 11. Uredbe.
- 63 U tom pogledu dovoljno je utvrditi da zadržavanje djeteta izvan države članice podrijetla nakon sudske odluke te države članice kojom se boravište djeteta utvrđuje na adresi roditelja koji je ostao u državi članici podrijetla predstavlja povredu prava na skrb u smislu Uredbe, s obzirom na to da pravo na skrb prema članku 2. točki 9. Uredbe obuhvaća pravo određivanja djetetova boravišta. Stoga je – u smislu Uredbe – nezakonito zadržavanje djeteta suprotno takvoj odluci. Stoga se njezin članak 11. primjenjuje ako je dijete neposredno prije zadržavanja imalo uobičajeno boravište u državi članici podrijetla.
- 64 Ako se smatra da taj uvjet boravišta nije ispunjen, odluka o odbijanju zahtjeva za predaju temeljem članka 11. Uredbe i koja meritorno ne utječe na pravo na skrb o kojem je već odlučio sud države članice podrijetla ne može omesti primjenu pravila o priznanju i izvršenju odluka donesenih u državama članicama, koje su sadržane u poglavlju III. Uredbe.
- 65 Stoga u predmetu iz glavnog postupka zadržavanje djeteta izvan Francuske predstavlja povredu prava na skrb u smislu Uredbe, koje proizlazi iz presude Cour d'appel de Bordeaux od 5. ožujka 2013. Posljedično, zadržavanje je – u smislu Uredbe – nezakonito te se njezin članak 11. može primijeniti radi usvajanja zahtjeva za predaju ako nadležni irski sud smatra da je dijete neposredno prije donošenja navedene presude imalo uobičajeno boravište u Francuskoj. Ako sud smatra da je u tom trenutku dijete imalo uobičajeno boravište u Irskoj, odluka o odbijanju zahtjeva za predaju koju će donijeti neće imati utjecaja na primjenu pravila iz poglavlja III. Uredbe s ciljem ishođenja izvršenja spomenute presude.
- 66 U potonjem slučaju treba podsjetiti da se Uredba – u skladu sa svojom uvodnom izjavom 21. – temelji na shvaćanju prema kojem bi se priznavanje i izvršenje sudskih odluka donesenih u nekoj državi članici trebalo temeljiti na načelu uzajamnog povjerenja, a razlozi nepriznavanja trebali bi biti svedeni na najmanju moguću mjeru (presuda Rinau, C-195/08 PPU, EU:C:2008:406, t. 50.).
- 67 Okolnost da je poslije donošenja prvostupanjske presude, a tijekom žalbenog postupka, moglo doći do promjene uobičajenog boravišta djeteta i da je tu promjenu utvrdio sud kojem je predan zahtjev za predaju zasnovan na Haškoj konvenciji iz 1980. i članku 11. Uredbe ne može predstavljati element na koji se roditelj koji dijete zadržava protivno pravu na skrb može pozivati kako bi produžio faktičnu situaciju uzrokovanu svojim nezakonitim ponašanjem i kako bi se suprotstavio izvršenju odluke o izvršavanju roditeljske odgovornosti nad djetetom, koja je donesena u državi članici podrijetla i koja je u toj državi članici postala izvršiva te je dostavljena. Naime, mišljenje prema kojem bi utvrđenje promjene uobičajenog boravišta djeteta od strane suda kojem je predan spomenuti zahtjev

omogućavalo produžavanje opisane faktične situacije i onemogućavalo izvršenje spomenute odluke predstavljalo bi zaobilaženje mehanizma utvrđenog odjeljkom 2. poglavlja III. Uredbe te bi ga lišilo njegove svrhe.

- 68 Isto tako, u slučaju kao što je onaj iz glavnog postupka, podnošenje pravnog lijeka protiv takve odluke koju je o izvršavanju roditeljske odgovornosti donijela država članica podrijetla ne bi moglo imati posljedica na izvršenje te odluke.
- 69 U skladu sa svime što prethodi, na drugo pitanje treba odgovoriti tako da Uredbu treba tumačiti na način da je – u slučaju kada je odvođenje djeteta poduzeto u skladu s privremeno izvršnom sudskom odlukom koja je naknadno stavljena izvan snage sudskom odlukom kojom se boravište djeteta utvrđuje na adresi roditelja koji ostaje u državi članici podrijetla – zadržavanje djeteta izvan te države članice nakon donošenja spomenute druge odluke nezakonito, tako da treba primijeniti članak 11. Uredbe ako se smatra da je dijete neposredno prije opisanog zadržavanja još uvijek imalo uobičajeno boravište u toj državi članici. Ako se, naprotiv, smatra da dijete u tom trenutku više nije imalo uobičajeno boravište u državi članici podrijetla, odluka kojom se odbija zahtjev za predaju utemeljen na navedenoj odredbi neće imati utjecaja na primjenu pravila o priznanju i izvršenju odluka donesenih u drugoj državi članici sadržanih u poglavlju III. Uredbe.

Troškovi

- 70 Budući da ovaj postupak ima značaj prethodnog pitanja za stranke glavnog postupka pred sudom koji je uputio zahtjev, na tom je sudu da odluči o troškovima postupka. Troškovi podnošenja očitovanja Sudu, koji nisu troškovi spomenutih stranaka, ne nadoknađuju se.

Slijedom navedenoga, Sud (treće vijeće) odlučuje:

1. Članak 2. točku 11. i članak 11. Uredbe Vijeća (EZ) br. 2201/2003 od 27. studenoga 2003. o nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u bračnim sporovima i u stvarima povezanim s roditeljskom odgovornošću, kojom se stavlja izvan snage Uredba (EZ) br. 1347/2000, treba tumačiti na način da je - u situaciji u kojoj je odvođenje djeteta poduzeto u skladu s privremeno izvršnom sudskom odlukom, koja je potom stavljena izvan snage sudskom odlukom kojom se boravište djeteta utvrđuje na adresi roditelja koji ostaje u državi članici podrijetla – sud države članice u koju je dijete odvedeno, kojem je podnesen zahtjev za predaju djeteta dužan, pristupajući procjeni svih okolnosti konkretnog slučaja, provjeriti je li dijete neposredno prije navodnog nezakonitog zadržavanja još uvijek imalo uobičajeno boravište u državi članici podrijetla. U okviru te procjene važno je voditi računa o činjenici da se sudska odluka kojom se odobrava odvođenje mogla izvršiti privremeno i da je protiv nje podnesena žalba.
2. Uredbu br. 2201/2003 treba tumačiti na način da je – u slučaju kada je odvođenje djeteta poduzeto u skladu s privremeno izvršnom sudskom odlukom koja je naknadno stavljena izvan snage sudskom odlukom kojom se boravište djeteta utvrđuje na adresi roditelja koji ostaje u državi članici podrijetla – zadržavanje djeteta izvan te države članice nakon donošenja spomenute druge odluke nezakonito, tako da treba primijeniti članak 11. Uredbe ako se smatra da je dijete neposredno prije opisanog zadržavanja još uvijek imalo uobičajeno boravište u toj državi članici. Ako se, naprotiv, smatra da dijete u tom trenutku više nije imalo uobičajeno boravište u državi članici podrijetla, odluka kojom se odbija zahtjev za predaju utemeljen na navedenoj odredbi neće imati utjecaja na primjenu pravila o priznanju i izvršenju odluka donesenih u drugoj državi članici sadržanih u poglavlju III. Uredbe.

Potpisi